

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії та філософії
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор навчально-наукового
інституту історії та філософії
 Ю.В. Подрез
01 жовтня 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Перший (бакалаврський) рівень

галузь знань: 08 Право
спеціальність: 081 Право
освітньо-професійна програма: Право
Мова навчання: українська

Погоджено
науково-методичною комісією
Навчально-наукового
інституту історії та філософії
28 вересня 2018 р.
Голова: Подрез Ю.В.
к. істор. н.к. доцент

Суми - 2018

Розробник:

Шестопалов Роман Миколайович – кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри права та методики викладання правознавства

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 2 від 28 вересня 2018 р.

В.о. завідувача кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент

О.М. Іваній

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
1-й/2-й		1-й/2-й	
Лекції			
30 год.		8 год.	
Практичні, семінарські			
46 год.		8 год.	
Лабораторні			
Самостійна робота			
100 год.		162 год.	
Консультації:			
4 год.		2 год.	
Загальна кількість годин – 180	Вид контролю: екзамен,		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Теорія держави та права» є фундаментальною правничою дисципліною. Предметом вивчення навчальної дисципліни є сутність права і держави; тенденції виникнення, розвитку, функціонування правових і державних явищ і процесів; система вихідних для всієї юридичної науки загальнотеоретичних категорій.

Навчальна дисципліна «Теорія держави та права» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної та практичної підготовки).

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **фахових компетентностей**:

ФК 1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

ФК 2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.

ФК11. Здатність визначати належні для юридичного аналізу факти.

ФК12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

ФК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності, а саме:** здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- *практична мета:* формування у студентів когнітивної, соціокультурної, професійної компетентності; вироблення основ аналізу правових явищ;

- *когнітивно-освітня мета:* набуття та поглиблення знань про сутність держави і права, тенденції виникнення, розвитку та функціонування правових і державних явищ і процесів;

- *професійна мета*: оволодіння системою вихідних для всієї юридичної науки категорій і формування на цій основі вмінь і навичок юридичного тлумачення та застосування юридичних норм;

- *виховна мета*: формування гуманістичного, демократичного та загальнокультурного світогляду, патріотичної свідомості громадянина України, виховання поваги до загальнолюдських цінностей.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Виходячи з методологічних та пропедевтичних функцій дисципліни «Теорія держави та права» її вивченню не передуює опанування інших навчальних дисциплін. Навпаки, опанування теорії держави і права є передумовою успішного вивчення інших правничих дисциплін.

3. Результати навчання за дисципліною

<p>Знання</p>	<p>ПРЗ 1. Концептуальні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності, включаючи певні знання сучасних досягнень, які є основою для оригінального мислення та інноваційної діяльності</p> <p>ПРЗ 2. Критичне осмислення основних теорій, принципів, методів і понять у навчанні та професійній діяльності, зокрема на межі предметних галузей</p>	<p>Студент повинен знати на достатньому рівні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сутність держави і права; - тенденції виникнення, функціонування та розвитку державно-правових явищ; - принципи та форми права; - стадії правозастосування; - понятійний апарат, що складається з вихідних для всієї юридичної науки категорій.
<p>Уміння</p>	<p>ПРУ 2. Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання</p> <p>ПРУ 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми</p> <p>ПРУ 6. Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему</p> <p>ПРУ 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до</p>	<p>Студент повинен уміти на достатньому рівні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначати та аналізувати структуру правових відносин; - називати та аналізувати юридичні факти, необхідні для виникнення, зміни, припинення конкретних правовідносин; - пояснити зміст окремих різновидів юридичної практики (правотворчість, правозастосовна та правоінтерпретаційна діяльність); - пояснити природу та зміст основних правових інститутів

	<p>отриманих рекомендацій</p> <p>ПРУ 11. Користуватися комп'ютерними програмами у межах стандартного програмного забезпечення з використанням електронних таблиць, графіків та інших можливостей</p> <p>ПРУ 14. Пояснювати природу та зміст основних правових інститутів та процедур національного права</p> <p>ПРУ 15. Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки</p>	<ul style="list-style-type: none"> - визначати різновиди юридичного тлумачення та застосовувати способи юридичного тлумачення; - складати проекти правозастосовних рішень та інтерпретаційно-правових актів (загальна схема).
Комунікація	<p>ПРК 1. Вільно володіти письмовою та усною державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію</p> <p>ПРК 2. Викладати матеріал з певної проблематики таким чином, щоб розкрити зміст основних питань</p> <p>ПРК 3. Відтворювати зміст, демонструючи розуміння з основних професійних та суспільних тем</p>	<p>Студент повинен володіти на достатньому рівні:</p> <ul style="list-style-type: none"> - основами аналізу правових явищ; - загальнотеоретичним правничим понятійно-категоріальним апаратом; - засадами прийняття первинного правового рішення.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Тестові завдання з вибірковими відповідями	Тестові завдання з конструйованими відповідями	Тестові завдання з відповідями змішаного характеру
A	Обрано 100% правильних відповідей	Студент повністю розуміє зміст поставленого питання, оцінює поставлену проблему	10% неповних відповідей.

		правильно й повно відповідає на запитання.	
В	Обрано до 10% неправильних відповідей, решта відповідей правильні	Студент загалом правильно оцінює поставлену проблему, здебільшого правильно й повно відповідає на запитання, допускає поодинокі огріхи, до 10% неправильних відповідей.	Обрано 20% неправильних відповідей і 10% неповних відповідей (20%/10%).
С	Обрано до 20% неправильних відповідей, решта відповідей правильні	Студент загалом правильно оцінює поставлену проблему, здебільшого правильно відповідає на запитання, допускає поодинокі огріхи, до 20% неправильних відповідей або 10% неправильних і 20% неповних.	Обрано 30% неправильних відповідей і 20% неповних відповідей (30%/20%).
Д	Обрано 30% – 40% неправильних відповідей, решта відповідей правильна.	Студент загалом розуміє проблему, розуміє тему, непоодинокі неправильні відповіді або ж значна кількість неповних відповідей (40%/0, 30%/10%, 20%/30%).	Обрано до 40% неправильних відповідей або 30% неправильних і 30% неточних відповідей (40%/0, 30%/30%).
Е	Обрано 30% – 50% неправильних відповідей, решта відповідей правильна.	Студент загалом розуміє проблему, непоодинокі неправильні відповіді або ж значна кількість	Обрано до 60% неправильних відповідей або 50% неправильних і 30% неточних відповідей

		неповних відповідей (50%/0, 40%/20%, 30%/40%).	(60%/0, 50%/30%).
F	Обрано 60% неправильних відповідей.	Відповіді студента свідчать, що більша частина матеріалу ним не засвоєна (60% неправильних відповідей)	Обрано 70% неправильних відповідей або 60% неправильних і 50% неточних відповідей (70%/0,60%/50%).
FX	Обрано 70% і більше неправильних відповідей	Студент здатний правильно відповісти лише на деякі із запропонованих запитань – 70% і більше неправильних відповідей	Обрано 80% неправильних відповідей або 70% неправильних і 50% неточних відповідей (80%/0, 70%/50%).

Розподіл балів Денна форма навчання

Поточний контроль																	Разом	Сума	Підсум (екз.)	Загальна сума				
Розділ 1								Розділ 2																
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 1.4	T 1.5	T 1.6	T 1.7	T 1.8	T 2.1	T 2.2	T 2.3	T 2.4	T 2.5	T 2.6	T 2.7	T 2.8	T 2.9	T 2.10	46	75	25	100			
Поточний контроль																								
2	2	2	2	2	2	2	2	2	4	4	4	4	2	2	4	2	2							
Контроль самостійної роботи																								
1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	29						

Заочна форма навчання

Поточний контроль																	Разом	Сума	Підсум (екз.)	Загальна сума				
Розділ 1								Розділ 2																
T 1.1	T 1.2	T 1.3	T 1.4	T 1.5	T 1.6	T 1.7	T 1.8	T 2.1	T 2.2	T 2.3	T 2.4	T 2.5	T 2.6	T 2.7	T 2.8	T 2.9	T 2.10	28	75	25	100			
Поточний контроль																								
					7	7			7						7									
Контроль самостійної роботи																								
2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	47						

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи. Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **46 балів (28 балів - для студентів заочної форми навчання):** участь у **семінарах** – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- 29 балів (47 балів - для студентів заочної форми навчання):
опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань,
підготування рефератів, есе тощо).

Разом - 75 балів.

Результат підсумкового контролю (екзамен) оцінюється максимум в 25 балів

4.2 Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента для підсумкового контролю з дисципліни (екзамен)

Бали	Рівень	Оцінка	Критерії оцінювання
21-25	A	Відмінно	Оцінка виставляється за правильну, ґрунтовну та повну відповідь, самостійне наведення адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, творче висвітлення проблем та якісне виконання практичного завдання.
16-20	B	Добре	Оцінка виставляється за правильну, але недостатньо розгорнуту та ґрунтовну відповідь, самостійне наведення адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, нетворче висвітлення проблем та не зовсім якісне виконання практичного завдання.
11-15	C		Оцінка виставляється за правильну, але недостатньо розгорнуту та ґрунтовну відповідь, наведення з певною допомогою викладача адекватних прикладів до теоретичного матеріалу, нетворче висвітлення проблем, виконання практичного завдання з окремими негрубими помилками.
6-10	D	Задовільно	Оцінка виставляється за в основному правильну відповідь, яка проте відзначається порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у наведенні прикладів до теоретичного матеріалу та недостатньо якісним виконанням практичного завдання.
1-5	E		Оцінка виставляється за в основному правильну відповідь, яка містить певні негрубі помилки, відзначається

			порушенням логіки викладу, неаргументованим висвітленням проблем, помилками у наведенні прикладів до теоретичного матеріалу та недостатньо якісним і неповним виконанням практичного завдання
0	FX	Незадовільно	Оцінка виставляється за неправильну, неповну відповідь, відсутність міцних знань з питань курсу, за неякісне виконання практичного завдання.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Теорія держави та права» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи

невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Питання для підсумкового контролю:

1. Акт застосування норм права: поняття та його різновиди. Співвідношення з нормативно-правовим актом.
2. Аналогія закону й аналогія права: поняття та правила їх застосування.
3. Англосаксонська правова сім'я та її особливості.
4. Види інтерпретації норм права за суб'єктами та юридичними наслідками.
5. Види тлумачення норм права за обсягом правового змісту.
6. Вимоги до правильного застосування норм права.
7. Держава як суб'єкт правових відносин.
8. Загальні закономірності та різноманітність форм виникнення держави і права.
9. Закон: поняття, його різновиди та співвідношення з законодавчим актом.
10. Зворотна сила закону. Офіційне тлумачення положень статті 58 Конституції України у Рішенні Конституційного Суду України від 19.04.2000 р. № 6-рп/2000.
11. Зміст правових відносин (фактичний, юридичний, вольовий).
12. Інтерпретаційно-правовий акт: поняття та його різновиди. Співвідношення з нормативно-правовим актом.
13. Колективні суб'єкти правових відносин. Поняття та види юридичних осіб.
14. Методологія пізнання теорії держави та права.
15. Місце держави в політичній системі суспільства.
16. Місце і роль теорії держави та права в системі суспільних і юридичних наук.
17. Місце та роль правоохоронних органів у структурі державного апарату.
18. Наукові концепції походження держави.
19. Норми матеріального та процесуального права.
20. Норми права в системі соціальних норм.
21. Ознаки держави і права, що відрізняють їх від організації влади та норм поведінки первісного суспільства.
22. Основні стадії правотворчого процесу.
23. Основні сучасні концепції держави.
24. Основні форми демократії.
25. Поняття громадянського суспільства та його співвідношення з правовою державою.

26. Поняття державно-правового (політичного) режиму та його різновиди.
27. Поняття застосування норм права. Його відмінність від форм безпосередньої реалізації норм права.
28. Поняття політичної системи суспільства та характеристика її елементів.
29. Поняття та види галузей права.
30. Поняття та види державних органів.
31. Поняття та види деформації правосвідомості. Правовий нігілізм: поняття, витoki та перспективи подолання.
32. Поняття та види класичних норм права.
33. Поняття та види нормативно-правових актів.
34. Поняття та види об'єктів правових відносин.
35. Поняття та види підзаконних нормативно-правових актів.
36. Поняття та види правових відносин. Особливості правовідносин за участю Національної поліції.
37. Поняття та види правомірної поведінки.
38. Поняття та види правопорушень.
39. Поняття та види спеціалізованих норм права.
40. Поняття та види юридичних колізій. Способи їх усунення та подолання.
41. Поняття та види юридичних фактів.
42. Поняття та види юридичної відповідальності. Особливості юридичної відповідальності працівників поліції.
43. Поняття та етапи процесу правоутворення. Його співвідношення з правотворчістю.
44. Поняття та зміст суб'єктивного юридичного обов'язку.
45. Поняття та зміст суб'єктивного юридичного права. Його співвідношення з об'єктивним правом.
46. Поняття та основні елементи механізму правового регулювання.
47. Поняття та основні принципи законності.
48. Поняття та принципи правової держави.
49. Поняття та різновиди форм (джерел) права. Закон України від 23.02.2006 року № 3477 – IV “Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини”.
50. Поняття та стадії законодавчого процесу.
51. Поняття та структура державної влади. Її співвідношення з політичною владою.
52. Поняття та структура механізму держави.
53. Поняття та структура праворозуміння. Основні сучасні концепції праворозуміння.
54. Поняття та структура форми держави.
55. Поняття та сутність держави.
56. Поняття та сутність права.
57. Поняття та форми (види) систематизації законодавства.

58. Поняття та форми безпосередньої реалізації норм права.
59. Поняття форми державного (територіального) устрою та її різновиди.
60. Поняття, види та структура правопорядку.
61. Поняття, структура та принципи діяльності державного апарату.
62. Права людини: поняття, види та соціально-правовий механізм їх забезпечення.
63. Право, політика, економіка: їх взаємозв'язок і взаємодія.
64. Правова культура та правове виховання: поняття та їх роль в суспільному житті.
65. Правова система: поняття, структура, типи. Її співвідношення з системою права та системою законодавства.
66. Правове регулювання: поняття, предмет, способи та основні стадії.
67. Правові аксіоми, правові презумпції, правові преюдиції й юридичні фікції: поняття та їх значення для юридичної практики.
68. Правові форми та методи здійснення функцій держави.
69. Правосвідомість: поняття, структура та види.
70. Правотворчість: поняття, види, принципи та функції.
71. Предмет і метод правового регулювання як критерії побудови системи права.
72. Предмет і функції теорії держави та права.
73. Приватне та публічне право.
74. Принцип розподілу державної влади та його реалізація в Україні.
75. Принципи права: поняття, різновиди та їх роль у правовому регулюванні суспільних відносин.
76. Принципи та підстави юридичної відповідальності.
77. Професійна правосвідомість працівників поліції: поняття та її особливості.
78. Релігійно-традиційний тип правової системи: поняття та його особливості.
79. Роль правосвідомості в правотворчій, правоінтерпретаційній і правозастосовній діяльності.
80. Романо-германська правова сім'я та її особливості.
81. Самоврядування народу: поняття, принципи та форми здійснення.
82. Система гарантій законності та правопорядку. Правоохоронна діяльність поліції як одна з гарантій законності і правопорядку.
83. Система законодавства: поняття та її структура. Співвідношення системи законодавства з системою права. Тлумачення терміну „законодавство” у Рішенні Конституційного Суду України від 9.07.1998 №12-рп/98.
84. Система права: поняття та характеристика її елементів. Співвідношення з правовою системою.
85. Склад правопорушення: поняття та характеристика його елементів.

86. Соціальна природа та причини правопорушень у сучасному суспільстві.
87. Співвідношення нормативно-правового акта з актом застосування та актом тлумачення норм права.
88. Співвідношення норми права та статті нормативно-правового акта.
89. Співвідношення права, законності, правопорядку та суспільного порядку.
90. Способи тлумачення норм права.
91. Стадії застосування норм права.
92. Структура норми права: поняття та характеристика її складових елементів.
93. Структура правових відносин.
94. Суб'єкти правових відносин. Поняття та структура правосуб'єктності.
95. Типологія держави: поняття та різні підходи.
96. Тлумачення норм права: поняття, об'єкт, предмет і необхідність здійснення.
97. Фізичні особи як суб'єкти правових відносин.
98. Форма державного правління: поняття та її різновиди.
99. Цілі та функції юридичної відповідальності.
100. Цілі, завдання та функції держави.
101. Цінність права в суспільному житті.
102. Чинність нормативно-правових актів у просторі та на коло осіб.
103. Чинність нормативно-правових актів у часі. Указ Президента України від 10.06.1997 № 503/97 "Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності".
104. Юридична техніка: поняття та її різновиди.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Теорія держави та права» складається з двох розділів, які в цілому висвітлюють основні закономірності виникнення, функціонування та розвитку держави та права.

Розділ 1. Теорія держави

Розділ 2. Теорія права

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Розділ 1. Теорія держави

Тема 1.1. Предмет і метод теорії держави та права.

Поняття та предмет науки. Держава і право як об'єкт спеціального наукового пізнання. Місце правничої науки в системі суспільних наук.

Система правничих наук і місце в ній теорії держави та права. Загальнотеоретичні правничі науки в Україні: виникнення і розвиток. Галузеві правничі науки. Спеціальні прикладні практичні науки.

Загальна характеристика теорії держави і права (поняття, об'єкт, предмет, функції, структура). Предмет теорії держави та права. Методологія теорії держави і права.. Правовий поліцентризм.

Функції теорії держави і права та їх класифікація. Зміст онтологічної, евристичної, прогностичної, методологічної, ідеологічної та пропедевтичної функцій теорії держави і права.

Теорія держави і права як навчальна дисципліна. Основні поняття (категорії) та структура навчального курсу теорії держави і права, головні розділи та теми. Роль теорії держави і права у підготовці правника в сучасних умовах.

Тема 1.2. Походження держави і права.

Держава і право як культурні цінності, як досягнення світової цивілізації.

Характерні риси публічної влади та соціальних норм первісного суспільства.

Аналіз теорій виникнення держави, причини їх багатоманітності. Концепції походження держави: теологічна, патріархальна, органічна, договірна, психологічна, класова, концепція насильства, дифузійна, спортивна, расова теорії походження держави.

Теорії походження права: теологічна, історична, класова теорії походження права, теорія природного права.

Причини виникнення держави і права.

Форми виникнення держави і права у різних народів. Східна, афінська, римська, германська – класичні форми виникнення держави.

Тема 1.3. Поняття та сутність держави.

Різноманітність наукових підходів щодо розуміння держави. Держава як політична, структурна і територіальна організація домінуючої частини населення.

Загальне поняття та соціальне призначення держави. Основні ознаки держави: населення; територія; публічна влада; податкова система; законодавство.

Система та зміст функцій держави. Внутрішні і зовнішні функції держави. Функції держави в гуманітарній, економічній, екологічній, політичній сферах. Гуманізація функцій держави на сучасному етапі. Функцій сучасної української держави в умовах реформування суспільства.

Форми здійснення функцій держави. Правоустановча, правотворча, правоінтерпретаційна, правозастосовна та правоохоронна діяльність держави. Методи здійснення функцій держави: переконання, заохочення та примус. Залежність функцій держави від її історичного типу.

Поняття типології держави. Поняття історичного типу держави. Характеристика основних сучасних підходів до типології держави. Теорія суспільно-економічних формацій як ідейна основа формаційного підходу до типології держави. Зміна способу виробництва як основна причина зміни історичних типів держави.

Цивілізаційний підхід до типології держав. Переваги та недоліки формаційного і цивілізаційного підходів до типології держави. Типологія держав за відношенням до релігії.

Сучасні уявлення про сутність держави.

Тема 1.4. Форма держави.

Розвиток категорії „форма держави” в політико-правовій думці. Поняття та структура (елементи) форми держави.

Республіка та монархія як різновиди форми державного правління. Обмежена та необмежена монархії. Парламентська монархія.

Форма державного (територіального) устрою. Прості та складні державні утворення.

Поняття державно-правового (політичного) режиму. Демократичний та антидемократичний режими.

Тема 1.5. Держава в політичній системі суспільства.

Поняття, структура та зміст елементів політичної системи суспільства. Суб'єкти політики; політичні норми і принципи; політичні відносини; політичний процес і політичний режим.

Влада та її структурні елементи. Загальна характеристика та ознаки політичної влади. Співвідношення політичної і державної влади. Місце та роль держави в політичній системі. Взаємодія держави з іншими елементами політичної системи суспільства.

Об'єднання громадян у політичній системі суспільства: поняття, види та засади їх діяльності. Загальна характеристика політичних партій, види та функції політичних партій.

Поняття та види демократії. Загальна характеристика основних форм безпосередньої демократії.

Тема 1.6. Механізм держави

Поняття механізму держави та його структура. Державні установи та державні підприємства у механізмі держави.

Поняття державного апарату, його структура та співвідношення з механізмом держави. Принципи організації та діяльності державного апарату. Поняття державного органу. Поняття та зміст державно-владних повноважень. Класифікація державних органів.

Принцип поділу влади і система державних органів України. Глава держави. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Контрольно-наглядові органи. Механізм держави і місцеве самоврядування.

Тема 1.7. Основні концепції держави.

Концепції і теорії держави: «правової держави», «держави загального благоденства», еліт, фашистські ідеї державності, «національної держави». Теорія конвергенції. Ідея анархістської держави.

Соціальна держава: поняття, принципи, функції.

Ідея правової держави як загальнолюдська цінність, її становлення і розвиток. Правова держава – мета демократичних рухів. Вихідні положення (основи) сучасної концепції правової держави. Поняття та основні (принципи) правової держави. Зміст принципів верховенства права; поділу державної влади; визнання людських прав; взаємної відповідальності особи і держави.

Громадянське суспільство – соціальна основа правової держави. Поняття і природа громадянського суспільства та його характерні риси. Проблеми формування громадянського суспільства у посттоталітарній державі.

Тема 1.8. Права людини як підґрунтя системи права.

Генеza теорії людських прав. Покоління людських прав.

Людські права: поняття, класифікація, тенденції розвитку. Громадянські, політичні, економічні, соціальні, культурні права.

Забезпечення прав людини – головний обов'язок української держави.

Міжнародно-правові механізми забезпечення прав людини.

Розділ 2. Теорія права

Тема 2.1. Соціальні норми.

Соціальне, нормативне та ненормативне регулювання. Поняття соціальних і технічних норм. Соціальні норми як загальні правила поведінки людей у суспільстві, що зумовлені об'єктивними закономірностями і забезпечені різними засобами соціального впливу.

Поняття та види соціальних норм. Норми моралі. Звичаї. Норми об'єднань (корпоративні норми). Релігійні норми. Норми права. Співвідношення норм права та інших різновидів соціальних норм: єдність, взаємодія та відмінність.

Тема 2.2. Поняття права.

Право як соціальне явище, його природа. Право, економіка та політика. Право як міра свободи і справедливості. Поняття права як загально соціального явища. Право як головний соціальний регулятор суспільних відносин, як система норм, сукупність правил поведінки загального характеру, основа організації та функціонування державної влади, об'єднань громадян, кожної особи. Право об'єктивне та суб'єктивне.

Концепції розуміння права. Право і закон. Теорія природного права. Історична школа права. Концепція позитивізму. Соціологічний підхід до розуміння права. Психологічна теорія права та інші.

Функції права як основні напрямки правового впливу на суспільні відносини.

Принципи права як провідні засади, ідеї права, що в конкретному вигляді характеризують його зміст, визначають спрямованість правового регулювання. Верховенство права.

Тема 2.3. Юридичні норми і система права.

Поняття юридичних норм. Поняття та різновиди класичних юридичних норм. Поняття та різновиди спеціалізованих юридичних норм.

Поняття структури юридичної норми.

Поняття та різновиди структурних елементів юридичних норми (гіпотези, диспозиції та санкції).

Способи викладання юридичних норм в статтях нормативно-правового акта (прямий, відсильний, бланкетний).

Поняття системи права. Предмет та метод правового регулювання як критерії поділу та об'єднання норм права в галузі права. Публічне та приватне право. Матеріальне та процесуальне право.

Основні системи сучасного права. Романо-германська система права та її особливості. Англо-саксонська система права: поняття та її особливості.

Характеристика релігійно-традиційної система права. Становлення мусульманського права, його джерела та особливості структури. Особливості класичного індуського права. Джерела індуського права. Вплив англійського права на індуське право. Канонічне право. Звичаєво-общинна правова сім'я. Джерела звичаєво-общинної правової сім'ї.

Тема 2.4. Правотворчість і форми права.

Правотворчість: поняття, види, принципи та функції. Стадії правотворчого процесу. Правотворча і законотворча ініціативи. Суд і правотворчість.

Поняття та види форм права. Нормативно-правовий акт. Нормативний договір. Правовий звичай. Правовий прецедент. Інші джерела об'єктивного права.

Види нормативно-правових актів. Загальна характеристика законів та підзаконних нормативно-правових актів. Відмінність нормативно-правового акта від акта застосування та акта тлумачення норм права.

Дія нормативно-правових актів у часі, просторі та на коло суб'єктів. Пряма, зворотна та переживаюча дія нормативно-правових актів.

Система законодавства: поняття та структура. Співвідношення системи права і системи законодавства.

Систематизація нормативно-правових актів. Облік, інкорпорація, консолідація та кодифікація: поняття, види.

Тема 2.5. Правові відносини.

Правовідносини: поняття і види. Регулятивні та охоронні, відносні й абсолютні правовідносини та ін. різновиди. Передумови виникнення, зміни та припинення правовідносин.

Структура правовідносин. Суб'єкти правовідносин, їх види. Індивідуальні суб'єкти правовідносин. Колективні суб'єкти правовідносин. Юридичні особи. Поняття правосуб'єктності та її структурні елементи: правоздатність, дієздатність, деліктоздатність.

Зміст правовідносин (фактичний, юридичний і вольовий). Суб'єктивне юридичне право та суб'єктивний юридичний обов'язок. Моністичний та плюралістичний підходи до розуміння об'єкта правовідносин.

Юридичний факт. Факт-дія, факт-подія. Абсолютні та відносні події.

Правомірні та неправомірні дії як різновиди фактів-дій. Правоутворюючі, правозмінюючі та правоприпиняючі юридичні факти. Позитивні та негативні юридичні факти. Матеріальні і процесуальні юридичні факти. Документально фіксовані юридичні факти. Юридичні факти, що не мають документальної фіксації. Факти-строки. Прості та складні юридичні факти. Фактичні склади.

Тема 2.6. Реалізація норм права.

Реалізація норм права: поняття, сутність, значення та форми. Дотримання, виконання, використання норм права як безпосередні форми реалізації права.

Застосування норм права – особлива форма реалізації норм права. Основні ознаки застосування норм права. Підстави застосування норм права.

Стадії процесу застосування норм права та їх характеристика. Загальні вимоги правильного застосування норм права. Застосування правових норм за аналогією в разі прогалин у законодавстві. Прогалини в законодавстві, способи їх усунення та подолання. Аналогія закону і аналогія права. Юридичні колізії та способи їх вирішення.

Акт застосування норм права: поняття, юридичні властивості, різновиди. Відмінність актів застосування норм права від нормативно-правових актів.

Тема 2.7. Юридичне тлумачення.

Юридичне тлумачення: поняття, необхідність та значення.

Основні способи з'ясування змісту норм права та їх характеристика. Мовний, логічний, історико-політичний, системний, телеологічний способи юридичного тлумачення. Юридичне тлумачення за суб'єктами. Офіційне тлумачення та його різновиди. Неофіційне тлумачення та характеристика його різновидів.

Юридичне тлумачення за обсягом правового змісту. Буквальне, розширювальне та обмежувальне тлумачення.

Акт тлумачення юридичних норм: поняття, його різновиди та співвідношення з нормативно-правовим актом.

Тема 2.8. Правова поведінка.

Правова поведінка: поняття і види. Правовий вчинок та його складові елементи.

Поняття правомірної поведінки та її класифікація.

Поняття зловживання правом та його відмінність від правопорушення.

Правопорушення: поняття та різновиди. Злочини. Проступки (види проступків).

Склад правопорушення та його елементи: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона.

Казус (випадок або правова аномалія).

Соціальна природа і причини правопорушень.

Тема 2.9. Правове регулювання.

Правове регулювання, його різновиди Предмет, метод та типи правового регулювання.

Основні стадії процесу правового регулювання: етап правової регламентації суспільних відносин; етап дії правових норм; етап реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків та їх характеристика.

Юридична техніка: поняття, види.

Тема 2.10. Юридична відповідальність.

Поняття та види юридичної відповідальності. Штрафна (каральна) та правовідновлююча (компенсаційна) юридична відповідальність. Цивільна, адміністративна, кримінальна, міжнародна, дисциплінарна, матеріальна юридична відповідальність. Мета та функції юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Підстави настання та притягнення до юридичної відповідальності. Обставини, що виключають юридичну відповідальність. Підстави звільнення від юридичної відповідальності. Необхідна оборона та крайня необхідність. Презумпція невинуватості як гарантія людських прав.

Юридична відповідальність і державний примус.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ												
Тема 1.1 Предмет і метод теорії держави та права	9		2			7	9				9	
Тема 1.2. Походження держави і права	9	2	2			5	9				9	
Тема 1.3. Поняття та сутність держави	9	2	2			5	9				9	
Тема 1.4. Форма держави	9	2	2			5	11	2			9	
Тема 1.5. Держава в політичній системі суспільства	9		2			7	9				9	
Тема 1.6. Механізм держави	9	2	2			5	11		2		9	
Тема 1.7. Основні концепції держави	9		2			7	11		2		9	
Тема 1.8. Права людини як підґрунтя системи права.	9	2	2			5	11	2			9	
РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ ПРАВА												
Тема 2.1. Соціальні норми	11	2	2			7	9				9	
Тема 2.2. Поняття права	11	2	4			5	11		2		9	
Тема 2.3. Юридичні норми і система права	11	2	4			5	9				9	

Тема 2.4. Правотворчість і форми права	11	2	4			5	9					9
Тема 2.5. Правові відносини	11	2	4			5	11	2				9
Тема 2.6. Реалізація норм права	11	2	2			7	9					9
Тема 2.7. Юридичне тлумачення	9	2	2			5	11	2				9
Тема 2.8. Правова поведінка	11	2	4			5	11		2			9
Тема 2.9. Правове регулювання	9	2	2			5	9					9
Тема 2.10. Юридична відповідальність	9	2	2			5	9					9
	4			4			2				2	
Усього годин	180	30	46	4		100	180	8	8		2	162

7.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Предмет і метод теорії держави та права	2	
2	Походження держави і права	2	
3	Поняття та сутність держави	2	
4	Форма держави	2	
5	Держава в політичній системі суспільства	2	
6	Механізм держави	2	2
7	Основні концепції держави	2	2
8	Права людини як підґрунтя системи права	2	
9	Соціальні норми	2	
10	Поняття права	4	2
11	Юридичні норми і система права	4	
12	Правотворчість і форми права	4	
13	Правові відносини	4	
14	Реалізація норм права	2	
15	Юридичне тлумачення	2	
16	Правова поведінка	4	2
17	Правове регулювання	2	
18	Юридична відповідальність	2	
Разом		46	8

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. Відомості Верховної Ради 1990. № 3.
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини. Закон України від 23 лютого 2006 року. Офіційний вісник України. 2006. № 12. Ст. 792.
4. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2016. 392 с.
5. Теорія держави і права: підручник / кол. авт.; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, проф. Ю.А. Ведерніков. 2-е вид. перероб і доп. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. 468 с.

Додаткові:

1. Давид Р., Жоффре-Стшози К. Основные правовые системы современности: Пер. с франц. Москва: Междунар. отношения, 1996. 400 с.
2. Дворкін Р. Серйозний погляд на права: Пер. з англ. Київ: Основи, 2000. 519с.
3. Кельзен Г. Чисте правознавство: 3 дод.: Проблема справедливості: Пер. з нім. Київ: Юніверс, 2004. 496 с.
4. Ллойд Д. Идея права: Пер. с англ. Москва: Югона, 2000. 416 с.
5. Радбрух Г. Філософія права: Пер. з нім. Київ: Тандем, 2006. 332 с.
6. Фуллер Лон Л. Мораль права: Пер. з англ. Київ: Сфера, 1999. 232 с.
7. Харт Х. Л. А. Концепція права: Пер. з англ. Київ: Сфера, 1998. 236 с.

Інформаційні ресурси:

1. Lex: правовий портал: http://ukr-pravo.at.ua/index/porivnjalne_pravoznavstvo_novij_pidruchnik_z_porivnjalnogo_pravoznavstva/0-4320
2. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій: <http://ials.sas.ac.uk/library/library.asp>
3. Науковий журнал «Порівняльне правознавство»: <http://yport.inf.ua/sravnitelnoe-pravovedenie-osnovnyie-pravovyie.html>.
4. Німецькі бібліотеки: <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/>
5. Підручники онлайн: <http://textbooks.net.ua/content/section/29/35/>
6. Портал «Право України»: <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/biblioteka/sravnitelnoe-pravovedenie/6869-porivnyalne-pravoznavstvo-pidruchnik-sajidov-a-x>
7. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету: <http://library.law.yale.edu/>
8. Юридичний портал: навчальна і довідкова література: <http://yport.inf.ua/sravnitelnoe-pravovedenie-osnovnyie-pravovyie.html>.